

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ปูยู เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอเมือง จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นเกาะ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ ของอำเภอเมืองสตูล ห่างจากตัวจังหวัดสตูล 17 กิโลเมตร (เป็นระยะทางทางบก 12 กิโลเมตร และทางน้ำ 5 กิโลเมตร) และเป็นตำบลที่มีพรมแดนติดต่อกับรัฐปะลิส และรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย ตำบลปูยู มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว โดยจะเห็นจากองค์การบริหารส่วนตำบลปูยู มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวตำบลปูยู และเรือน้ำเที่ยว ไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลปูยู ได้เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน ซึ่งกำหนดชัดเจนในวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่น ที่ว่า “ปูยูเมืองน่าอยู่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่งเสริมวัฒนธรรมและการศึกษา พร้อมรักษาสีเขียวแควดล้อม ให้สอดคล้องเศรษฐกิจพอเพียง” พันธกิจที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว คือ ส่งเสริม สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และปรับปรุงทัศนียภาพแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายให้สถานที่ท่องเที่ยวภายในตำบลเป็นสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมของจังหวัด และประเทศต่อไป และประชาชนมีอาชีพ และรายได้เพิ่ม (องค์การบริหารส่วนตำบลปูยู, 2552) ที่ผ่านมการท่องเที่ยวของเกาะปูยู เน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ โปรแกรมการท่องเที่ยว มีให้เลือกท่องเที่ยว 2 รายการ ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวหนึ่งวัน (One day trip) และ 2) การท่องเที่ยวสองวัน หนึ่งคืน (Two days one night trip) ซึ่งโปรแกรมการท่องเที่ยว ทั้ง 2 รายการจะเน้นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นหลัก จุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ถ้ำลอดปูยู และ ถ้ำมรกต (องค์การบริหารส่วนตำบลปูยู, ม.ป.ป.)

จากการนำนิสิตชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ที่ศึกษารายวิชา ภูมิศาสตร์ประชากร และภูมิศาสตร์ชนบท ออกศึกษาภาคสนามในตำบลปูยู อำเภอเมือง จังหวัดสตูล จำนวน 2 ครั้ง ได้รับฟังคำบรรยายจาก นายมาเลย์ โต๊ะดิน นายองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลปูยู และนำนิสิตเก็บข้อมูลภาคสนามในหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านเกาะยาว หมู่ที่ 2 บ้านตันหยงกาโบย และ หมู่ที่ 3 บ้านปูยู พบว่าตำบลปูยูมีภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่น่าสนใจหลายแห่ง และสามารถจะพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของชุมชนได้ เช่น ปรากฏการณ์ไฟเกาะยาว ที่สร้างขึ้นประมาณ 150 ปี บ่อน้ำ

ศักดิ์สิทธิ์หรือบ่อน้ำ 300 ปี ที่น้ำในบ่อไม่เคยลด เป็นบ่อน้ำที่ชาวบ้านเกาะยาวใช้อุปโภค บริโภค เตาเผาถ่านไม้โกกงาง ซากเรือสำเภาบริเวณหมู่ที่ 3 ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ทำประมง ชายฝั่งและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน รูปทรงของบ้านเรือน เป็นต้น ภูมิทัศน์ วัฒนธรรมเหล่านี้ถ้าได้มีการพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวก็จะเป็นทางเลือกให้นักท่องเที่ยวและทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่อาจทำลายภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้ (Bayliss, 1995) เพื่อให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นที่ยอมรับ และเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดย “ชาวบ้านสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ ไม่ใช่ดำรงอยู่เพื่อที่จะขายนักท่องเที่ยวต่อไป แต่ดำรงอยู่ได้โดยที่ชาวบ้านสามารถเป็นนายของตนเองได้ต่อไป” (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2540) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตำบลปยู ควรเป็นไปตามความต้องการของชุมชน และการได้มาซึ่งรูปแบบของการท่องเที่ยว มาจากการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ การปฏิบัติ และได้รับผลตอบแทนจากการดำเนินงาน

สมมติฐานการวิจัย

1. ตำบลปยูมีภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ และน่าสนใจ ที่สามารถนำมาเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนได้
2. การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ต้องมาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน การเห็นถึงความสำคัญ และคุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรม รวมทั้งความตระหนัก และจิตสำนึกที่จะรักษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่เพื่อเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตำบลปยู อำเภอเมือง จังหวัดสตูล
2. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตำบลปยู อำเภอเมือง จังหวัดสตูล โดยชุมชนมีส่วนร่วม

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาและวิจัย ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตำบลปยู อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ใน การศึกษานี้ เน้นเฉพาะภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภทที่ 2 ตามการจำแนกของคณะกรรมการมรดก โลก (World Heritage Committee) คือ ภูมิทัศน์ที่วิวัฒนาการมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง และหรือศาสนา และมีพัฒนาการที่สืบเนื่องมาจวบปัจจุบัน ผ่านความ เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่นั้น ๆ เช่น ภูมิทัศน์ที่แสดงให้เห็นถึง พัฒนาการของรูปทรง และองค์ประกอบ ที่รวมกันขึ้นเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อย่อย ดังนี้

- 1) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่หยุดนิ่ง (Relict) หรือซากภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ถูกทิ้งร้างไป ตามวัฏจักรของการเสื่อมลงของพื้นที่ หรืออาจถูกทิ้งร้างไปโดยฉับพลัน และ
- 2) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ยังเคลื่อนไหว กล่าวคือ เป็นภูมิทัศน์ที่สะท้อนให้เห็นถึง การดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ ในปัจจุบัน ที่แสดงถึงพัฒนาการที่สืบเนื่องมาจากอดีต กระทั่งปัจจุบัน

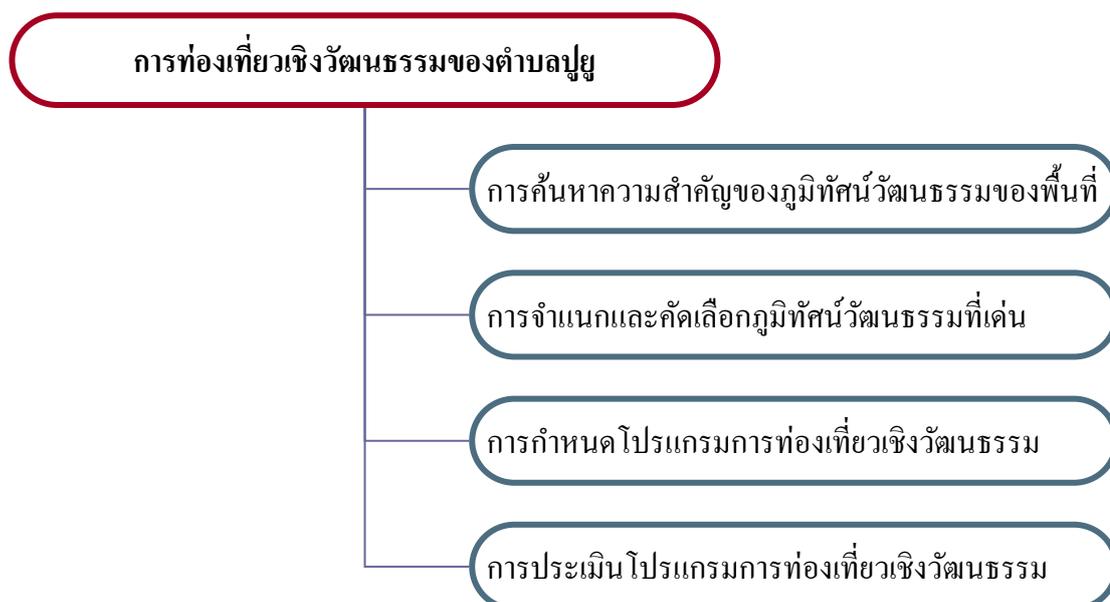
การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตำบลปยู อำเภอเมือง จังหวัดสตูล จะคัดเลือกภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเน้น กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนด และเลือกสรร ว่ากิจกรรม หรือวิถีชีวิตใดที่ ชุมชนเห็นว่าควรที่จะพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน และควรจะทำโปรแกรม การท่องเที่ยวอย่างไร เพื่อให้ชุมชนมีทางเลือกในการพัฒนาตนเอง และไม่ทำลายวิถีชีวิตประจำวัน ของชุมชน และทดลองปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนา โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสม ของตำบลปยู อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภูมิทัศน์วัฒนธรรม เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางพื้นที่ระหว่าง สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และการกระทำของมนุษย์ในพื้นที่นั้น ๆ ที่แสดงให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ในแง่มุมต่าง ๆ ของพื้นที่ ทั้งอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่มีต่อการดำเนินชีวิต ของมนุษย์ และการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมโดยมนุษย์ในลักษณะต่าง ๆ เพื่อสนองความ ต้องการในการดำรงชีวิต กิจกรรม หรือปรากฏการณ์ทางสังคมเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงไปตาม กาลเวลา ภูมิทัศน์วัฒนธรรม จึงเป็นหลักฐานที่สามารถสื่อถึงเหตุการณ์ และกิจกรรมที่เกิดขึ้นของ

ผู้คนในพื้นที่นั้น ๆ ได้ แต่เนื่องจาก พื้นที่แต่ละแห่งมีลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกัน มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เมื่อมนุษย์เข้าไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่จึงต้องแสวงหาวิธีที่เหมาะสมในการปรับตัวให้เข้ากับพื้นที่ หรือ ปรับเปลี่ยนสภาพพื้นที่ให้เหมาะสมกับความต้องการของตนเอง ผลลัพธ์ที่มนุษย์กระทำต่อทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ จึงทำให้เกิดความแตกต่างของ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ การทำความเข้าใจและตีความภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่ จึงจำเป็นต้องมีการเก็บข้อมูล และการศึกษาวิจัยอย่างละเอียด

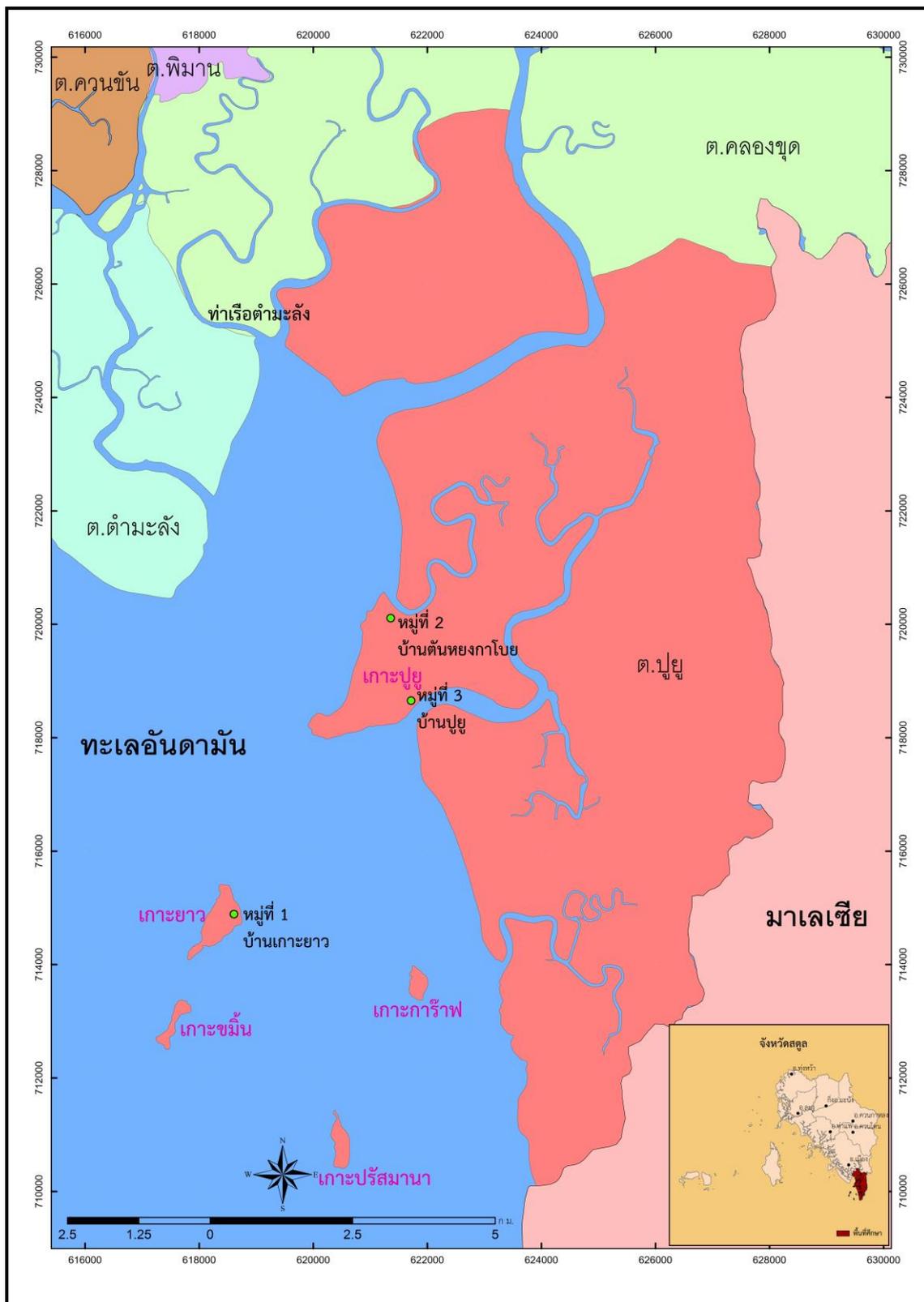
นอกจากนี้ การวิจัยนี้จะเป็นทั้งเครื่องมือและกระบวนการในการเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเองของคนในท้องถิ่น ดังที่ พัฒนา กิติอาษา สรุปไว้ว่า “เป้าหมายปลายทางของการวิจัยท้องถิ่น น่าจะอยู่ที่การพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยระบบความรู้ และความสามารถในการจัดการของท้องถิ่นเอง” (พัฒนา กิติอาษา, 2548: 52) ดังนั้นแนวทางจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมกรณีศึกษา ตำบลปุย อำเภอมือง จังหวัดสตูล จึงอยู่บนแนวคิด การศึกษา และวิจัย โดย ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ดังแสดงในภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวความคิดของการวิจัย

พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาในการศึกษานี้ ครอบคลุมทั้ง 3 หมู่บ้านของตำบลปุย อำเภอมือง จังหวัดสตูล ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านเกาะยาว หมู่ที่ 2 บ้านตันหยงกาโบย และ หมู่ที่ 3 บ้านปุย (ดูภาพที่ 1.2)

ภาพที่ 1.2 พื้นที่ศึกษา ตำบลปู่ยู่ อำเภอมือง จังหวัดสตูล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประชาชนที่อาศัยในตำบลปุย อำเภอมือง จังหวัดสตูล ได้เรียนรู้คุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรมในชุมชนของตนเอง และสามารถนำภูมิทัศน์วัฒนธรรมสู่การจัดการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลปุย สามารถนำผลการศึกษาไปใช้เพื่อวางแผน และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม